

Издава сваког четвртка
на цијелом табуку.
Стаје за Црну Гору, Ау-
стро-Варску, Босну и Хер-
цеговину;

годишње . . . 6 епар,
на по године . . . 3 „
на четврт године 1 „ 50.
За Србију годишње 20 дин.
на по године . . . 10 „
на четврт године 5 „
све друге земље 20 фран.
годишње.

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.

Претплата из Црне Горе
и сва шема шаљу се са-
мом уреднику.

Претплата из Србије у-
пућује се Ведици Вло-
жини у Београд, а из дру-
гих крајева под адресом
Р. Рамадановић Салгао
за „Црногорку“.

Претлату примају сви
наши књижевни и новинар-
ске ексцелдиције. Неваж-
на писма не примају
се.

Број 17.

ЦЕТИЊЕ, 10. Маја 1884.

Година I.

Успомена.

(Одломак из *Леопарда*.)

Мила моја, а зар ова мјеста
Ја не чујем ће о теби зборе?
Зар нијеси све! у мојој мисли?
Куд си зашла, те ти спомена само
Свуд сријетам, слатка моја? Ова
Родна страна више те не види:
Онај прозор, с ког си вична била
Са мном зборит', а с ког сада пијетно
Одејена зрак звјездани, пует је.
'Бје си, те ти већ не чујем грло
Јасно, као кад ми лице шћаше
Ублијећет', тек ми из далека
Главе стискаше с твојих узана?
Златно доба! Ал' већ твоји дјаци,
Слатка моја љубави, прбошше,
Већ те нема! Данас је суђено
Другијема да по земљи шеку
И да оно мисрине бријешке
Населују. Али брзо мину;
Твој је живот ко један сан био.
Овђе ти се с чеда радост сјала,
Сјала вјера из очи са царом
Младости ти, докле их је судба

Угасила, па те оборила.
Љубо моја, у срцу ми влада
Стара љубав! И ако на славе
Ил' у друштва и још када кренем,
Сам у себи говорим: о дупно,
Ти се више не справљаш на славе,
Ни у друштва ти више не идеш.
И кад се мај врати, на цијеће
Љубавници пјевајући носе
Ђевојкама, велим: мила моја,
Теби више никада се не ће
Поврнути прошеће и љубав!
Свако јутро ведро, и свијетно
Свако поље, што видим, и свако
Задолољство, што чујем, говорим:
Моја млада више не ужива,
Већ не шета поља ни поднебје!
Хеј, ти мну вјера жело моја,
Ал' ће свабу моју слатку миса',
Сваки љезни осјећај срдачна
Мога горко сјећање пратити.

Т.

Живе ли Срби или каква друга без- имена словенска смјеса на приморју од Неретве до Бојане?

У Лок дијелу Библиотеке за повјест далма-
тинску, што у Дубровнику на свијет издаје ври-
једни г. проф. Ј. Белчић, учени г. А. К. Матас
критички тумачи познати летопис дубровачки у
латинскомјем стиховима под именом *Miletii*
Versus. У овоме своје раду г. Матас тврди,
да Епидур нијесу разорили ни Хрвати, ни Ср-
би, ни Словенци, него Словинци, који су се ту-
да назвали прје долака Срба и Хрвата на
приморје, и који ту и данас живе. Ову своју
тврдњу г. М. оснива на аукторитет г. П. Ку-
куљевина, који вели да народ „што се из пр-
вине населио у оних брдовитих приморских

предјелих Зете и Захумије, није припадао из-
кључиво српскоме као ни хрватскоме ни бугар-
скоме племени, него смјешано свим трим, уз
корјенито стабло овог словенског племена, које
јур прје Срба, Хрвата и Бугара бијаше се
доселило са сјевера на југ, устројивши на бал-
канском полутоку преко Македоније све до
Целонопеза, Ешира и Мореје онај у њеком смис-
лу федеративни, али веома слаб државни скуп,
којега Грци назваше Ставиом и Словинисм, т. ј.
земљом словинском, којега трагови налазе се и
дан данас код прногорских и арбананских Сло-
вјена. С тога није ни чудо, што тамошњи на-
род и старински јавни списи оних предјелах ве-
ћом старом заху језик свој језиком словјен-
ским или напским, а риједко кад хрватским или
српским.“

Иза ових ријечи г. М. надоставља: „Ови-

јем ријечима коментара не треба (sic!) а подупире их живи доказ, што тој словјенској смјеси находе се трагови не само код арбанашких и дрногорских Словјена, већ и од ушћа Неретве грајем мора пут Бојане, гдје уза све мијене уплива хрватскога и српскога, није се у простом народу одржало, нити му се без прекојасе вјерског проселитизма, ил политичког шовинизма наврнути дало ни име хрватско ни име српско.“ Па обзиром на борбу између Хрвата и Срба штује ову „одредбу мудру божије providности, по којој у смјеси ни чисто хрватској ни чисто српској, на размеђу хрватског и српског народа одржао се народ безимени, ком је суђено опирати се, да Хрвати и Срби, у наставшним размирицама, не ваде си очи живе; опстоји земљиште неутрално, ког да нема створити би га ваљало, да на њем гениј посредник народне слоге прије или послје слави своју племениту побједу.“

Да је г. М. неутрално земљиште за ову свету сврху изабрао између Неретве и Цетине, или између Цетине и Крке, и ако не би историци могли на то пристати, ми бисмо га поздравили као првог умјереног Хрвата, који удари први корак на се на пољу захтјева хрватскијех. Али по што иза Бојане не живи српски народ, као такав, то би ово „неутрално земљиште“ са свијем излишно било, и за то би се могло посумњати, да би га г. М. хитро створити, само да Хрватима просто уклони Србе с пута на приморју.

И за то обзиром на друштвени положај г. Матаса као управитеља дубровачке гимназије, најзнаменитије данас у Далмацији; и обзиром на ауторитет г. Кукуљевића, на који се г. М. позивае, не смије се оставити на страну овај нов систем Кукуљевић-Матасов о коначном насељењу приморја од Неретве до Бојане, и ми ћемо овдје прустити да нам одговори Константин и Николајевић славни писац „критичкијех покушења у периоду од првијех седам вјекова српске историје“, *) који је до данас најтемељитије о овом предмету писао на основу странијех и домаћијех извора са помоћу историчке и лингвистичке науке, тер исправио многе до тада владајуће заблуде првијех слависта, који су писали о овоме предмету.

I.

Да видимо најприје, гдје и који Словени станују најближе византијскијем границама уочи њиховијех појава преко истијех?

Већ у почетку шестог вјека Словени, долазећи иза извора Висле к западу поред и преко Карната, заузимају данашње земље: Че-

ску, Моравску, Словачку и сјеверни дјо Аустрије, које су до тада насељавали Руги, Херули, Лонгобарди и Тириги. У овој ватички словенска племена морала су се између себе измијешати; ипак се у подунављу појављује претежније племе словено-српско, а у Бојки и цијелом подгорју Судета и Карната србо-словенско. Кроз исто вријеме (494—563) оснивала се је друга словенска држава у доњем подунављу између Мехадилјске Черње и Двестра. Средње подунавље од Оршаве до Ваца између Словена заузимали су још Гепиди. Али г. 567 Аварг као савезници Лонгобарда, који су се били настанили у десном подунављу, збрисаше са свијем Гепидију и ту се одомаћине, на одатле себи покорише или страном увасалише и све на десно и на лијево Словене. Кад се пак Лонгобарди поселише у Италију, Авари рашире своју власт и на њихове земље. Но како од Гепидије бијаху већ цустару створили, и Лонгобарди не оставише за собом ништа друго до цустара, које нијесу могли другијем живијем свијетом испунити већ својом рајом словенском. Словени су особито били смјештени у ношведњи појас предвођитеља аварске орде, који заузимаше цио Норик и Карнију, цијела Савску Панонију са Сријемом и с друге стране Дунава Бачку и Банат. „Која су племена били ови Словени гдје је које—тада било намјештено, о томе би четина у изјуд тражили икаквијех назначења у савременој историји: но стање ствари, које се је послје 200 година почело објелодањивати, (а ништа не доказује, да је кроз то вријеме и у њем било промијењено), не оставља сумње да су се у ове земље још тада настанила иста племена, која их и докле их и данас заузимају т. ј. Словенци у Норичу, Карнији и Панонској Хрвацкој, а Срби у Барањи, Славонији, Сријему, Бачкој и Банату.“

На самјем дакле границама византијске државе уочи појава Словена преко овиијех граница станују Срби под јармом аварскијем.

II.

Год. 623 Словени у Бојки, Бијелој Хрвацкој и Норичкијем земљама са Самом на челу ослобођају се од насиља аварскога и оснивају независну државу између Византије, Аварије, Франкије и Лонгобардије. До г. 639 наводимо их забављене око утврђавања и обране своје са боду од нападаја Франака и Лонгобарда, које године утврђују мир и савез с њима. То је и била једина сврха овог њиховог ратовања, јер „даље изван својијех граница могли су своју снагу са изгледом на веће успјехе само у једном правцу развијати; а то су биле цустаре византијског Плирика и нејакне претензије на њих назови-ромејскијех нацшединика

*) Види Срп. Јетопије г. 1861—1871, од којих једнама имао при руци I. час г. 61, и II. г. 63.

тада већ коначно угашеном господству правих Римљана на истоку. Иначе Србље су овамо и нукле најаче њихове најживље жеље и чешће; јер су овамо они угледали и најљепшу за себе нову отаџбину и држали да имају много законитијех права за њу. По њиховијем ваздашњијем успоменама, то је била земља обећана њиховијех првијех отаџбина у Јевропи, одакле су их већ од хиљаде година протјеривали свакојаки непријатељски туђинци из близа и из далека; али они су се сад први пут налазили у снази, да је на ново потраже — *jure postliminii*. Прилику најзгоднију отвори г. 638 падање Јерусалима под ударима новог подумјесеца из Меке и на ново пропадање свега што је Ираклије прије десетину година од римског свијета у Азији и Африци против персијског сунца могао био обратити. Користећи се вјешто тијем новијем јадима оввијех старијех непријатеља свога рода, Само даде миг својијема синовима, да је већ вријеме и њима враћати знао за срамоту. По што им умирењем са свијем горњијем сусједима обезбједи сигурност досадашњијех држава у Норрику и Панонији, он их сагурно сам најснажније поткријепи и стави у покрет, а они већ иза г. 639 са силном војском провале границе римске Далмације“.

Татимира и Стројимира Самовића, предводитеље оввијех Словена, ту дочекат римског војска, али последице велике битке Словени одрже побједу и пошале византијске земље без икаквог даљег отпора. Побједитељи поткријепљени Словенима, што су се туђе налазили, подијелише се у двије војске: једна предвођена Татимиром обрати на сјеверно приморје; а друга предвођена Стројимиром обрати на загорје, на преко Босне у мезијске и дарданске епархије, освојивши јужно приморје или горње Далмације, на Превалтану. Одовле је на скоро Стројимир и до еђејског приморја допр'о и своје Србе шљао да до у Малу Азију.

На ову Стројимирову државу завојштити на скоро византијски цар Костанс II, и Самовлад, син Стројимиров, који је био већ уздигао себи филијални престола у Србици, би принуђен да га напусти, па да заузме упуражњени краљевски престола очев у Дукљи.

Самовлад је умр'о око г. 668 оставивши напљедника на дукљанском пријестолу сина Селимира. Тада се Самова држава у ужем смислу већ разорена налазила, и народ се из ње листом згрпао на западне крајеве јужне Србије, и на тај начин Срби коначно населише земље, које и данас посједују.

(Свршиће се.)

МИЛОШ ОД ПОЦЕРЈА.

Приповијетка из народног живота.

Пише Симо Матавуљ.

(Наставак.)

А та је на дивлу пољажу. То је једина кућа „испод хумака“ што се и с мора дијено види, јер надвисује све остале а лицем му је обрнута. Брдељак на коме је кућа, засађен је сав, и видом опасан. Оба краја зида, сретају се на средини обронка, и окрајчена су финим корчуланским празима, на којима дубе два мала камена кипа, а под ножицама тијех каменитјех стража прикована су два фењера. Од тога улаза, који се затвара гвозденим решеткастим вратима, пење се уз брдељак бијели путић, те се састаје са каменним скалама — што су с двора уз-а лице куће приздане и које воде на први бој. Путић је био, јер је засут морским пијеском; рубови су му бусењем порубљени, јер он предјељује башту. Та је башта, опет, за себе дивота. Тако је обрађена, да јој нема друге гдје море диже српско жало, а неки веле, да би јој се зачудили и они с ону страну (у латинском приморју). Башта, на оба краја, међи са виноградом, који се савија као потковица иза леђа брдељку. Ни тај виноград не личи осталима у нашијем крајевима; ту се одрина пење; под одрином је поврћа сваке руке; по неколико лиха само растављају редове маслина, лимуна, паранаца и осталијех воћака. Не фали, посебно, ни големијих стабала, као: ораха, питомијех борова, топола, једна пџма, и — што је управо изузетак — неколико чешмериза тик до међе; „срчано се усудио ко је ту посадио мртвачко рашће“! рећи ће сваки нашинац, који то види.

Врх тога вјешитог зеленила и миомириса, пошела се бијела двокатница са осам поразмакнутијех и великијех прозора у сваком реду. Црна обојена тканица наше је наоколо, у раздвоју тавана. Камене стенице, које помену смо, узлазе на први бој; не хтједоме их градити изнутра, да мјеста заштеде, (и то је често у приморју). Стар је укусно покривен кровчићем, на четир воде, и ограђен жељезнијем плотом, који силази низ-а лествице. Топкови од куће и српак од крова стрше, као да ће полетјети у плави ваздух; а кад с ње на ниже поглед спустити, све што је зелено учини ти се као да је тмасто, тако се живо бјеласа кућа у тој развојојци.

Заста, на убаву приморју убавијег мјеста и дома нема од тога. Отуда поглед не зна гдје ће с вишом насладом почнути; хоће ли низ дебело море; ја ли ће уз љуте наслагане крше — који такођер имају своје љепоте —;

или ће на лијево и на десно, дуж неједнаких уминовитијех лука, што су као меке стоне, уз море, тијем голијем гњатима; или ће, поглед, пут онога жарког неба, гдје се прелијевају и титрају боје, којима у нас имена нема! Пак и остала чула уживају, што шта, једнак. Јужно сунце, снажно дојени земаљу, заодјева је богато. И дах је била снажнији по другде. Ту се мирис прелијеће са цвркутом тица. Ту се вјетрови, бијесно хујећи с мора и с планина, не сукобавају, него мире и помијешају, јер је море претежније, те је тако све на погодну човјека. „Ох да и мене оно сунце доји, у ономе вилстакану!“ повика једном неки слабогруди путник на пароброду. „А да је мени, ондје, моје злато љубити“ — дода неки живуљаста ђак. „Добро си рекао, како му драго нека еп мислио“, примјети неки здепани трговчић. „Ко зна јесу ли и они тамо еретни“ — рече неки стари сухољави поморац, показујући претом — „да би ли и ви еретни били да вам се те жеље стеку“!

Бјеше зима настала. У приморју, правље би било рећи настала је „влага“, јер тијем се одикује зимско доба. Оно, кад на брдима јако замете, осјећа се и дође понешто „планинског мираса“, — како они реку, али то ваљком траје. Како пририје „бабино сунце“, оно грље доље, богме, дјевојачи. Није се извази огрнут, није се пећи ложе, него прозори зјају — ваљ да је гдје ко болестан — и све је по двору. Тако је неко вријеме било у варошници Х. десети дан по што замете онај велики снјег у Требињској околини. Бјеше субота. Тад је назарни дан у мјесту, те једини кад је нешто више живота и граје. Баш те суботе лијено вријеме намамило сила назарлија, а биће и то што се божић примцао. Стоке ситне и крупне тма, а највише крмади, да човјеку уши заглуну, од њихове вриске. Коња и масака на којима дојачаће, и благорумне магараци што товари донесоме, велики број. Све се то комена, ларма и досађује мирној вароши, — а без њезине велике користи, јер, — требало је пријед казати, — Х. је као неко назарно ероциште, по што је на скели, приморцима и забрђашима; они се грабе и тргују, а од мјешана, ако што пане предаваоцима и крчмарима, то је све.

Дакле, као што рекосмо, те суботе бијаше прелијено вријеме и превелика ларма. Да се није на гласовање, мним, да би већина становника, драге воље, прегорјела љепоту времена а да нестане тог „ђавољег вардава“. Пак да ће то са свим утолити, та ларма о заходу суботе, као што се вада у то доба тишина повраћаза, од Христова рођења; „него, овога пута, није баш прилик. И јутрошњим паробродом некр-

пало се тридесетак тијех ђавола, што ће се чути „грђе него да је назарни дан“; а ово не мјесец дана како који пароброд стигне нетресе их по неколико. Чисто већ папушине варош. — „А ма ко су ти ђаволи?“ — „Ђаво би их знао! Талијани у врвним кошуљама, Руси, Словаци, Хрвати, пак и наше момчади из развијех крајева. Овуда им је најзгоднији пролаз; иду на више, слазе, болују неки ондје — а поћу пјеваће и урнебес, чисто не дају мира. Дигли се људи да отму Султану царевину. Којешта! Добровољци! Знаће им поге за њихову добру вољу“.

Тако је причао куљави опћински стражар неком назарлији из доњег Приморја, а обојача гледаху гомилу тијех добровољаца по назару. „Него ја не знам“ — настави стражар — „есарови људи то све гледају кроз прете, неги жаждари с њима се друже и пију; то није без неке, хм!“ — пак стајаш прет на чело. „Видиш — додаде, показујући претом на ону велику кућу, на брдељу — и онај ондје“ . . . у тај мах, једна маска разјарена, стала љупати и бити погама народ и стоку, те наста велика забуна и трка. Опћински стражар, да се покаже „на лицу мјеста“ тога нереда, отрча тамо те добро, видећи да су већ живиниче савладали. Приморац, који је савједујући прету стражареву, одигао главу — и по свој прилици већ заробавио и стражара и његову причу — оста неко вријеме гледајући господски двор. Тамо се није ништа ванредно ридјело. „Давна кућа и поткупци!“ Рече Селак, пак се онда присјети шта га је навело да онамо гледа и рече кроз-а зубе: „а шта и онај ондје, бестипо једна, стражару“!

У то доба, пролазио је путем што се пење уз брдељак к оној кући, неки погнути старчић. Он је застајао сваки час, засјењујућ руком очи од сунца и погледујући пут мора. Кад стиже на врата од баште, нека стара женска отвори му. По одјелу и по пачицу, могло се судити да је старица елукичиња. Она му се поклони и прихвати Бога уздишући. Он попоће мало стазом ништа неговорећ — пак се обрну и ушта чисто жавозито: „а гдје су оне?“ — „Гдје и вада“ — одговори суджавка дигнув оба длана на више — „тамо под бором“. Старац сврну кроз башту. Под чеснатим бором, на дрвеној клупици сјеђаху двије женске. Обје устадоше, те естенуше руку старцу, не што о-варајући нику ни ријечи. Старија госпа, сипање висока етрука, чврета, дуга жуктаста лица, косе још прне као угаљ. Држање и израз лица, одаваше необичну снагу душевну. Госпа јој не би тачно могао опредјелити. Мога је имати 40 као и преко 50. Друга бјеше дјевојче око 16 година. Раста оредивег, витка, савршена

стаса, главница мала, као у старинских статуа. Лице округласто, необичне бјелоће и финоће израза, освјетљаваху црне, жарке очи, — праве јужке очи. Косе јој, на против, бјеху плаве. Како бјеше готово рапчешлана, меки прамови просули су јој се по глаткој шији. — На лицу и погледу, једној и другој огледаше се дубока туга. Она се поразмакоше и он сједи међу њима, те стаде кувати својим штанићем о земљу.

Тек што старац сједи, врисну слушница стара, као да је змија уједи. Обје женске једнак скочеше и полетеше пут врата. Стара их ерете те се уставе не би ли јој се дах повратио. Сузе јој роне низ увехле образе као два потока; од узбуђења у грлу јој закрвело, те не може да проговори. Најзад се обрну пут великих врата и махну руком рекав: „ето га“!

Како оне тамо гледнуше, врата се отворише — сигурно их је слушница у забуну оставила притворена, а то јој се није у вијеку до тад догодило — и два човјека уставнише се, преко прага. Један висок, огрнут у кишни капут; други низак, у народном одрпаном одијелу, набио капу на очи, а струком се загрнуо. Снебли се и они и женске, као да су се смраморили. Али то мало потраја. Лијепи дјевојчина кишну „Милане“, са раширеним рукама полете пут високог момка. И он потече пут ње. Те се привише једно уз друго. Стара госпа, трне се и она, те га чистог оне из варуваја дјевојчина, цијеливајући га помамно. Онај старији што мало пријед дође, скинуо клобук те се побожно крсти и пут неба погледује. Малиша, у народном одијелу, погну главу под струку, на одбијањом као да јена.

Као што ће се бити сјетно, пошт. читаоц, то бјеху Милан добровољац и његов побратим Милан од Поцерја.

Старија је госпа мајка Милацова, гђа. Јелена Х. Дјевојка му је сестра, дивна Олга.

Стари господин им је сусјед и од старине пријатељ, капетан Јоко Р.

Долазак Миланов не само да их је изненадио, него снебио, јер бјеху у најцрњим слутњама.

(Наставиће се.)

Митрополит црногорски Василије Петровић.

Пише Марко Драговић.

(Наставак.)

Што Пучков говори да на Црну Гору не може се подгати велике уздице — на ово одговара све оно што Црногорци учинише у помоћ братској Русији. Да мишљење Пучкова није истинито, тврди помоћ

коју Црногорци учинише Русији 1711 кад цар Петар ратоваше са Турцима; помоћ коју Црногорци учинише Русијама 1769 године; помоћ коју Црногорци учинише Русијама 1788 године; помоћ коју Црногорци учинише Русијама у Бокв Которској у вријеме француских ратова. *) Да су Црногорци били тврда уздица Русијама, и вјерни њени савезници тврди нам то што се Црногорци нехтеше дати завести обећањима млетачијама, аустријекима, францускијама, но осташе вјечно вјерни савезници Русије. На ни онда кад се одузе од Црне Горе Бокв Которска, кад Црногорци сматраху себе за најнеосрећније у свијету — ни онда Црна Гора не одступи од Русије по остатке у тврдом савезу с њоме. Колико се год може Русија хвалити и поносити што је помагала малој Црној Гори у њенима нуждама, толико се може Црна Гора гордити што је и она помагала великој Русији у њеним нуждама ошћим што је најскупије — крваљу својом.

Што Пучков говори о односијама Црне Горе к Русији и к млетачкој републици — види се да он није знао добро положај Црне Горе, ни њену политику према млетачкој републици. Пучков не би оно рекао кад би се мало размислио и видио како је Црна Гора са сваке стране околена душманином вјере и народности. Ови први оружјем, а ови пошљеди и оружјем и адукавством. Да би Црна Гора бар колико год могла бити мирна од млетачке републике она је морала хитрити се њоме и показевати према њој неке испољније симпатије и пријатељности се њоме као онај те је од невоље кумавао са Турцином. Пучков није хтио разабрати да су односији Црне Горе према Русији искрени, братски. Брату покажи сву своју нужду и потребу, вели народ, а пред душманином хвали се и горди и криј своје нужде као змија оте. Тако је и Црна Гора чинила. Излијешала је пред Русијом сву своју душу, а ово су неки у сатајеном зрљању турчанин, а пред Млетачима она је стојала достојанствено, и у него вријеме гледала је да за превару врати превару. Кад не би Црногорци били и добри јунаци и вјешти дипломати, тешико би могли противустати толикој душманској сили. Пучкова клевета и овдје пада.

Што Пучков говори да међу митрополитима црногорскијама нијесу постојали добри односији, и да је Василије претео власт митрополиту Сави, овдје се види да се је Пучков, за кратко вријеме свога бављења у Црну Гору, био у неколико заразно млетачијем уливом. На Петњије је било свагда по неколико људи који су држали страну млетачке републике, на су се иети старали ширити млетачки улив, и поддржавати ону политику које су се држали Млетачи. Ово исто што тврди Пучков о односијама међу црногорскијем митрополитима, тврдили су и Млетачи у њимјери, разумије се, да их заваде, па да завадини њих подијеле на двије странке и народ црногорски, које би странке морале стојати непријатељски једна против друге, као што би и њихови вође морали бити непријатељи један другоме, па да Млетачи из мутне воде лове рибу.

Историја нам тврди да Василије није отео власт митрополиту Сави, него да је Сави сам добровољно изабрао Василија за свога њумоћника, посланици га српском патријарху у Пећ да га посети за синодом; на кад је Сави видно велике способности код свога синода онда му је он са евијем предао грађанску управу над народом, а он је отишао да мирно

*) О овоме евидентне грамате и многа писма руских царева пишана у Црну Гору. М. Д.

жипи на Стањевине. По свакојој ми видимо да је Сава примио учешће у свијема народијема дједима особите важности. Видимо га на народне скупштине; налазимо његове подписе на важним документима, и то свагда на првој мјесту. Видимо гдје Сава даје м. Василију препоручна писма при његовим путовањима у Русију. Митрополит Василије свагда се је односио с особитијем поштовањем к митрополиту Сави, и зазивао га је у својима писмима „првенственијумъ“.

Из овога видимо да одношаји међу митрополитом Савом и Василијем били су најбољи, из чега шљедује да тврђење Пучкова о недобрим одношајима међу црногорским митрополитима није истинито. Ово тврђење Пучкова морало је изаћи или из мљетачкога ушља, или из какве личне мржње Пучкова према Црној Гори и црногорским владикама.

Није прошло дуго времена а Василије је добио из Петрограда извјешће о доносу Пучкова против Црне Горе и црногорских митрополита. Ово је био за Василија из ведра неба гром. Василије, који је толико високо цијенио пријатељство руско према Црној Гори, био је овим гласом поражен као громом. Није знао шта ће чинити. На пошљетку ријеша да одма крене у Русију да стане лицем к лицу са кљевветником и да оправда пред Руском Црну Гору, себе и митрополита Саву. „Но што ћу чинити, и куда ћу ако ме не приме у Русију?“ размишљаваше Василија. На пошљетку ријеша најриједкје послати у Русију своје рођаке Никола и Ивана Петровића с писмима на име бившега цара Петра III, и државнога канцелара. Тако и буде. Писма написаше и на њих се потписаше оба митрополита, и Никола и Иван Петровић отидоше с њима у Русију. О њиховој бављењу у Русији ја сам ваикао оваквима извјешћима:

„У Августу мјесцу 1762 године дођоше у Петроград из Црне Горе подучковник Никола Петровић и мајор Иван Петровић и дадоше његовоме сијатељству канцелару нека писма управљена на колегију иностранијех дјела и на име бившега цара Петра III. У тијем писмима моли се о сиједошем:

1) Да се допунити митрополиту Василију да дође у Петроград.

2) Да се даде упуство црногорским митрополитима како ће они посетити са Дубровчанима, који се односе непријатељски према Црној Горе“.

По што је царица Екатерина II, разгледала ствар, за коју су дошли црногорски посланици у Петроград, наредила је те се дао овакав одговор црногорским митрополитима, са подисом државнога канцелара:

„Подучковник Никола Петровић и мајор Иван Петровић предали су ми писма ваших преосвештенства, писана 7. Априла, са свијема додатцима к онима писмима. Из садржаја истијех писма ја сам разумио: 1, прозбу ваших преосвештенства да се дозволи митрополиту Василију доћи у Русију. 2. Да влада руска даде савјет како ће Црногорци поступати према Дубровчани који су непријатељски расположени према Црној Гори. Прво јавићу вам што жели влада наша виђети у вашим одношајима са турском државом. Њено царско Величанство моја преосвештенства царица и самодржица жели да закључени мир са портом отоманском по сваки начин сачува у највећој тачности, и да добри одношаји који постоје међу руском државом и портом отоманском остану такви на дуго времена. За то царица жели да и ви будете у најбољим одношајима, и миру и тишини према порте отоманске. Њено Величанство царица

жели да сачувае добре одношаје и према другијема вашим сусједима Мљетчанима и Дубровчанима.

„Због овога пријатељски вама савјетујем, из узрока више приведенех околности, да се старате укинути свако непријатељство са вашим сусједима, и да се најпаче старате да не дате са ваше стране повода каквијем год непријатнијем догађајима међу вама и вашим сусједима. То виште у ово вријеме корист Русије, а такође и корист народа црногорскога. Таквијем мирнијем понашањем народ црногорски задобиће још вишу љубав и пријатељство Њенога царскога Величанства. За знак царске милости и благовољења к вашијем преосвештенствима, и ка свему народу црногорском, царица шаље вам овдје велике златне медаље изливене за спомен Њенога крунскога.“

„Ваши изасланици г.г. Петровић казаће вам с каквом су љубављу и милостију они били пријезени од Њенога Величанства.“

„Што се тиче жеље м. Василија да дође у Русију, то, при свему томе што би ми жељби били видјети његово преосвештенство међу нама, не можемо му савјетовати да сада дође овамо из ових разлога: прво што турски двор и мљетачка република не ће оставити овај пут без своје пажње и својих пријетаба, на би могла због невога пута проузгизати каква сумња и неспоразум међу нашим државом и владама поменутијех држава; и исте владе помислиће да постоје међу Црном Гором и Русијом какви год тајни догвори и тајне намјере. Друго наглавимо да је за Црну Гору врло потребно да се у данашњијема околностима налази митрополит Василије међу својим народом. Међу тијем ако црногорски народ буде имао какву потребу од рускога царскога двора, тада могу ваша преосвештенства посетити особите вјероване личности из народа црногорскога да дођу овамо *), а истинито вјерујте да ће они бити најљубезније и најпријатељскије примљени, и да ће преко њих бити испуњено оно о чему буде молио народ црногорски.“

Из садржаја овога писма видимо да је Русија била најпријатељскије расположена према Црној Гори, и у њему се не може наћи ни једне ријечи која би могла свједочити о каквој год сумњи против Црне Горе, на би због тога могли рећи да и донос Пучкова није имао хрђава пошљедица за Црну Гору. Но из другијех писма која су се писала међу руском владом налазимо неке изразе који свједоче о сумњи некој руске владе према Црној Гори. Тако у писму које поднесе колегија иностранијех дјела царице Екатерине, по поводу доласка Николе и Ивана Петровића, говори се да догод црногорски народ не учини међу собом добар ред не ће бити за Русију никакве користи од народа црногорскога, напротив биће сувишна брига и заплети што може изазвати хрђаве одношаје међу Русијом, Турском и Мљеткама.

По што подучковник Никола Петровић и мајор Иван Петровић примиле писмо на име црногорских митрополита, кренуше из Петрограда и дођоше у Црну Гору при свршетку 1762 год.

У ово вријеме почели су се јављати у Русији и неки самозвани посланици црногорских митрополита, који су имали намјеру користити се, за своје личне користи, добријем одношајима који су постојали међу Русијом и Црном Гором. О овима самозванцима налазимо једно извјешће у писму рускога министра резидента у Цариграду Алексеја Обријена

*) Ове су ријечи написане под диктовком саме царице Екатерине II.

кова које је он послао колегији иностранијех дјела. При овоме своме писму Обријешков додао је писмо црногорскога губернатора Вукотића писано 9. Јунија 1762 године. У томе писму говори се између осталога слиједеће: „Отишли су из Црне Горе, без знања највишег господара просвештенјих митрополита Саве и Василија, и без знања народа црногорскога, син Станислава Радовића, губернатора црногорскога који је умр'о у Петрограду, који се је прозвао такође Станиславом Радовићем; и пои Мојсеј Пламенац, син поца Рачца Пламенца, који се је навао војводом и повели су са собом још неколико Црногораца. Како чујемо, ови су отишли у Русију да ишту тамо какве доде награде. Чујемо да су они направили лажна писма и свједочанства да су они били пророгорски овицири и старешине. Ако ово буде истина да поменута лица дођу тамо у Русију, то молимо да им се ништа не вјерује што буду они говорили о своме главарству, и у име народа црногорскога.“

Одмах чим су поменута овјде лица дошла у Русију била су враћена патраг, и нијесу имали никаквога успјеха у својој самозваничкој мисији.

По што су се вратили у Црну Гору посланици пророгорских митрополита, Никола и Иван Петровић, испричали су својојем владикама све како су били примљени у Русији. Казали су о томе како су љубезно били примљени, али су примјетили да није су видјели особитога пријатељства Русије према Црној Гори, о каквоме се је до сада говорило и мислило.

Митрополит Василије и сам је видјо неку хладноћу са стране руске владе, те је размислио да је клеветна Пучкова учинила свој добробити уживања руску владу, па бојећи се да неби због једне протје измишљене клевете наступили непријатни односији међу Русијом и Црном Гором — рајени се и без допунштења отићи у Русију и опроврћи клевете Пучкова, учинене против Црне Горе, пред лицем самога владетника. Митрополит Василије хтио је, осим тога, да лично поздравни царцу Екаторину II. са њеним ступањем на руски пријестол.

М. Василије поднио је царци Екаторини копије е грамата и важнијех писама из прешиске црногорских владика са руским владоцима, и кратки опис Црне Горе у којему је нацртао дотадашње односије међу Русијом и Црном Гором. Осим овога м. Василије написао је опширније извјешће о Црној Гори и предао га је књазу Александру Михаиловићу Голицину.

За вријеме овога свога бављења у Петрограду, царци је неколико пута примала м. Василија и пријатељски се с њиме разговарала о стварима црногорским. Оно неспоразумљење које је било проишало због доноса Пучкова било је уништено и најбољи односији опет се повратили међу Црном Гором и Русијом.

По на несећу м. Василије није доживио да види плодове овога свога доласка у Русију. Митрополит Василије разболи се у Петрограду и послјеге краткога боловања престави се 10. Марта 1766 године.

Сва је прилика да м. Василије није умр'о природном смрћу, него да је био отрован и то од агента млетачке владе, који су ову да узастановце пратили м. Василија у свијема његовијема путовањима изван Црне Горе а такође није су га остављали на миру ни у Црну Гору. Влада млетачка мрзела је

Василија као пријатеља Русије, а Рим мрзео га је као поборника православља, те је Василије једнако био мрзан и Риму и Венецији. Да је м. Василије био отрован даје нам право мислити и једна пр писка која се налази на његовом завјештању гдјее се говори: „м. Василије сам писа ово завјештање, али га не мога потписати, јер, пишући, у један тренутак предаде Богу душу.“

Ево што се говори у завјештању м. Василије: „Ја смирени архиереј и митрополит црногорски, налазије се овјде при царскоме двору, по несећи разбоље се. Предвидели могућност смрти ја се исповиједах по црковноме уставу и причестих светијем тајнама христовијем; и при чистојем разуму састављам ово завјештање у којему на прво мјесте молим Њено царско Величанство, да, ако ја умрем, не остави народ црногорски без своје најљубе и милостиве одбране. Државни колегију иностранијех дјела молим да јеромонаха и јерођакона, који се налазе код мене, отправе у отаџбину, и с њима да пошљу помоћ цетињскоме манастиру која му је одређена грамотом Петра Великога, а која му није издавана већ су три године прошле. Молим да се и царске грамате, које сам ја овамо допио, с њима врате у Црну Гору и да им се препоручи да их са највећом најљубом чувају. Такође молим да се поврати у Црну Гору моја пачагија е бриљантима, нека она у вјечна времена остане међу нашијем народом као свједок царске милости; такође нека се врати моја стара панација и венецијанска медалја. А крст златни са ланцем од сребра остављам Петру Ђакону, а расу стару и шубу постављам књишкенијем овчинама остављам јеромонаху Јосију; другу расу нову и другу шубу малу остављам Петру Ђакону. Велику шубу остављам просвештеноме Сави. Шездесет дуката остављам рођацима Николи и Јову (Ивану) Петровићима. Сто дуката мојих, који се налазе у еопитрешности у којој остављам монасима да ме помену и да се меле Богу за мене. Што нају у моме сандуку такође нека подијеле међу собом; а што се налази у другоме сандуку, т. ј. сребро у Маине, то све нека се преда цркви. Сада даривам јеромонаху Јосију дванаест дуката . . . У Петрограду Марта 10. дана 1766 године.“

Блаженопочини митрополит Василије био је сахрањен у александровској лаври у Петрограду е највећом црковном парадом. О његовоме погребу ја сам нашао оваква извјешћа:

„1766 године Марта 11. у колегију иностранијех дјела дође извјешће од обер-хоф мајстера (главнога дворскога управитеља) правога тајнога саветника и кавалера Панина, и од вице-канцелара, правога тајнога саветника и кавалера кнеза Голицина, да је Њено царско Величанство извољело наредити да се блаженопочини митрополит црногорски Василије Петровић погребу е александровскоме манастиру; да се направи лијена камена гробница са приличним надписом. Сви трошкови који се око његова укуна учине да се плате из сума колегије иностранијех дјела.“

У једном писму налази се опис свега што је употребљено за гроб митрополита Василија, и налази се да је за трошкове око гроба исплаћено 481 рубља и 46 копјека, а то у оно вријеме значи колико данас потрошни две хиљаде рубља.

(Српшиће се.)

ПЈЕСМЕ ИЗ ВАСОЈЕВИЋА.

VIII.

(Наставак).

По казивању Куча, Радоња био је отрован овим начином. Макар, за знак пријатељства, расјекао је јабуку на пола и једну половину дао је Радоњи, другу узео је себи; али нож, којим је он резао јабуку, био је отрован с једне стране, а друга била је чиста. Радоњи дата је била отрована половина, и он е тога умре.

Случајно смо изоставили једну пјесму, која је морала бити етавлена раније но она о Вуку Брајотићу.

У овој пјесми спомиње се први удар Турака на Лијеву Ријеку, послје којег тамо неколико година није се ложила патра на огњишту, и мнозина су се раселили, као што Караџић отидоше у Дробњак, Бојовићи у Горњу Морачу и т. д.

Овај догађај са свим је прерутала васојевићска пјесма, и спомиње се случајно поводом једне жене, заробљене из Васојевића у Мостар.

(Ову пјесму ми имамо у два егземплара; из другог наводимо само варијанте).

Стане заробљена у Мостару.

(Од Мира Деловића с Пошце).

Што закука кукавица сиња, 1.
О божићу о дану Савишу,
У Мостару, граду бијеломе,
На камену мостарску кучицу?
По гласу је кукавица сиња, 2.
По имену Станојева Стана;
Кукајући књигу ситну пила,
А пиље је у Васојевиће,
На рукама Николић Оташа:
„Мој Ђевере, Николић Оташу! 10.
Знаш, Ђевере, јеси л' занасио,
Кад на Брда ударише Турци:
Они Брда Мала похараше,
Мала Брда, све Васојевиће,
До остаде село једно мало,
Село мало на дну Лимањ-дола.
Ти утече у Паиере равне *)
А у таста кнеза шперскога;
А злочести утече Станоје,
Он утече у камена Ровца 20.
Код мојега баба невјернога,
Код његова таста Иваниша;
И ту сједе дије годину дана,
Док стасаше градеки арачлије
Од бијела града Невесиња, 25.
И пред њима бего Љубовићу;
Те у кнезу на кокак наушце,
И е кнезом се годошце тај мах.
Бег остави на Ровце хараче,

*) Варијант.

Ти утече у своју тазбину,
У тазбину Кетка Пилетића;
А станоје са два мила сина,
Он утече у Ровца камена
У проклетог бана Иваниша.
А да видиш бана проклетога!
Он погуби војводу Станоја
И његова оба мила сина.

Да не купи за девет година; 30.
Кнез му даде војводу Станоја
И два сина два Станојевића,
Двије снахе су двије колјевке,
С њима мене, кукавицу Стану,
Поведоше низ Херцеговину, 35.
Луду ћезу у јаму баџине;
Са сњакима мене раздојише.
Ево данас девет годин' дана,
Како лежим у Мостару бјјелу,
Девет су се цуно наушнице, 40.
Сад десета наступа година.
Сад се куне турске харачлије,
Да пољазе у камена Ровца,
Да у Ровца покуне харача,
Но ако си јунак од јунака, 45.
Ти покупи неколико друга;
Узми собом Кољевић Комлена.
Кад Оташу ситна књига дође,
Књигу гледа, езуе продијева;
Па тридесет купи момака 50.
И узео Кољевић Комлена;
И одоше из Васојевиће.
Док дођоше Штавну широкоме,
Ту их био данак оставио.
Па сидоше на воду Морачу 55.
И Морачу воду прегазеше,
Дадоше се уз камена Ровца;
Док дођоше на кнежеву кулу,
Ево дошше турске харачлије.
До но ноћи пјеше и сипраше, 60.
Од по ноћи пославаше Турци.
Кад то виђе Николић Оташу,
Он закупи тридесет момачи:
„Отнашује са себе насове,
А тох главе одвијај шалове; 65.
На поште сламу и сијено,
Да кнежеву кулу зазијемо.
Да њу живом ватром запалимо.“
Отнашују са себе насове,
Одвијају од главе шалове, 70.
Те довоше сламу и сијено;
Па бијелу запалише кулу.
Уфатише обадвоје врата;
Посјеклоше петнаест Турака;
Уфатише кнеза Иваниша; 75.
Посјече га Кољевић Комлене.
А узеше петнаест парина
И бегова хата бијелого.
Појаха га Кољевић Комлене;
Кад на врата навалише Турци, 80.
Ту убише Кољевић Комлена.

(Наставиће се).

КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Господ. Врховицу, Загреб. — Послали смо све бројеве „Црногорке“ госпођици Меланији Врховиц у Беолене а од сад ће се лист редовно слати. Одличну пјесму ми кривни, него негодна и спора саобраћајна средства намешу наше земље и осталих крајева.

Господ. Светозару Грубићу, Пожега. — Послали смо Вам накнадно 7. број „Црногорке“. Ако га иштете примити, јавите нам, на ћемо Вам га још један пут послати.